

ایرانیان از نگاه آمریکاییان

ایران عهد قاجار در روزنامه‌های آمریکا

از ۱۸۴۸ تا ۱۹۲۶ (۱۳۰۵ - ۱۳۲۷ ش.ه)

گردآوری و ترجمه علیرضا ساعتچی

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

سرشناسه: علیرضا ساعتچیان
 عنوان و نام پدیدآور: ایرانیان از نگاه آمریکاییان/ ایران دوران قاجار در روزنامه‌های آمریکا از
 ۱۸۴۸ تا ۱۹۲۶/ علیرضا ساعتچیان
 مشخصات نشر: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری: ۲۱۶ ص
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۵۳-۳۲۴-۱
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
 موضوع: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳- ۱۳۴۴ ق. پوشش مطبوعاتی/ ایران -
 - افکار عمومی خارجی، آمریکایی
 رده‌بندی کنگره: DSR ۱۳۰۹ الف ۲ س
 رده‌بندی دیویی: ۹۵۵/۰۷۴
 شماره ثبت ملی: ۴۸۶۹۶۹۷

■ ایرانیان از نگاه آمریکاییان

گردآوری و ترجمه	علیرضا ساعتچیان
آماده‌سازی و تولید:	بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه
طراحی گرافیک: پرویز بیانی	بپ و صحافی: آرمانسا
نوبت و شمارگان: چاپ اول ۱۳۹۷، ۷۰۰ نسخه	

همه حقوق چاپ و نشر برای بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه محفوظ است.
 هرگونه اقتباس از این اثر، منوط به دریافت اجازه کتبی از ناشر است.

بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک ۷۴،

طبقه دوم، تلفن، ۶۶۴۷۷۴۰۵

www.parsehbook.com / info@parsehbook.com

@ketabeparseh

مقدمه

آمریکا اگرچه جزئی از دنیای غرب بود، برای ایرانیان نشانه‌ای از دنیای جدید و متفاوت از قدرت‌های استعماری اروپا بود. از همین رو ایالات متحده را به زبان ترکی عثمانی «ینگه دنیا» دنیای جدید می‌خواندند و بر مجهول بودن آن از سوی خود صحه می‌گذاشتند. اگر شاه عباس صفوی برای مقابله با پرتغالی‌ها و عثمانی‌ها دست به مبارزه می‌زد، سوی بریتانیایی‌ها دراز کرد و فتحعلی‌شاه قاجار برای مقابله با روس‌ها در آسیای میانه نیروی سوم می‌دانست، اما میرزا تقی‌خان امیرکبیر، صدراعظم ناصرالدین شاه، آمریکا را در این قامت می‌دید.

البته ایالات متحده آمریکا پیش از این نزد ایرانیان به جهت بی‌ثباتی محصولاتش شناخته شده بود؛ چنان‌که در کتاب تحفة العالم به دوره شاه سلطان حسین صفوی، از «خلعت‌های زریفت» ینگه دنیا سخن گفته شده است. این آشنایی اما بسیار دیر به ارتباط منجر شد. دوره صدارت امیرکبیر چندان کوتاه بود که نتوانست آمریکا را به عنوان نیروی سوم در مقابله با روس و انگلیس وارد عرصه سیاست خارجی ایران کند. اگر امیر در حمام

فین کاشان به تیغ استبداد از پای درآمد، رئیس جمهور همعصر او، آبراهام لینکلن، هم به گلوله یک نژادپرست به قتل رسید. گرچه امیر نتوانست پای آمریکایی‌ها را به عرصه سیاست خارجی ایران باز کند، اما در همان دوره ناصری روابط دو کشور برقرار شد.

اولین سفیر ایالات متحده که در آن زمان به عنوان وزیر مختار اتازونی^۱ شناخته می‌شد، در دوره حاکمیت جمهوری خواهان از سوی پرزیدنت چارتر آلن آرتور (۱۸۸۶-۱۸۲۹) به ایران اعزام شد. گفتنی است اولین سفیر ایالات متحده، ساموئل گرین ویلر بنجامین، مطالعات شرق شناسی داشت و به مسائل مأموریت خود علاقه‌مند بود. او که سفر خود را به ایران با کشتی آغاز کرد، در سال ۱۸۸۳ از طریق بندرانزلی وارد ایران شد. بنجامین اولین سفارتخانه آمریکا در تهران را با اجاره بنایی در خیابان علاءالدوله (فردوسی فعلی) بنیان گذاشت. تجربه دوران سفارتش را در کتاب «ایران و ایرانیان» قلمی کرد؛ تجربه‌ای که نشان از نگاه مثبت او به ایران و تعامل وی با ایرانیان دارد. ناصرالدین شاه اما اولین سفیر خود را سال‌ها بعد از ورود بنجامین به تهران روانه واشنگتن کرد؛ زمانی که بنجامین با تغییر رئیس جمهور در آمریکا به کشورش بازگشته بود.

حسینقلی صدرالسلطنه، اولین سفیر ایران در ایالات متحده، پسر میرزا آقاخان نوری بود. میرزا آقاخان در اذهان ایرانیان خفیه‌نشیاست برای امیرکبیر شمرده می‌شود. صدرالسلطنه در سال ۱۸۸۸ ره‌پار جهان شد. او به جهت این مأموریت به «حاجی واشنگتن» معروف شده است. مأموریت صدرالسلطنه بعدها دستمایه فیلمساز شهیر ایرانی، علی حاتمی، برای ساخت فیلمی با نام حاجی واشنگتن با بازی عزت‌الله انتظامی شد.

شخصیت صدرالسلطنه با روایاتی طنزآمیز گره خورده است؛ روایاتی که به نظر می‌رسد با اغراق همراه است. توصیفات دقیق او از دموکراسی

در آمریکا و مصاحبه‌هایش با رسانه‌های آمریکایی درباره ایران و تلاش برای توسعه روابط اقتصادی دو کشور چنین حدسی را قوی‌تر می‌کند. گویا بخشی از این روایات بر ساخته مطبوعات آمریکا است. به گفته صدرالسلطنه، آنان با اخبار توهین آمیز شسان رنجش او را فراهم آورده بودند. دوره سفارت حسینقلی صدرالسلطنه اما آغاز روایت مطبوعات آمریکایی از ایران نیست.

ایران عصر قاجاری سال‌ها پیش و در آغاز سلطنت ناصرالدین شاه به صفحات اخبار و گزارش‌های این روزنامه‌ها راه یافته بود. نگاه روزنامه‌های آمریکایی به اخبار ایران متنوع بود. گاهی اخباری از وقایع سیاسی سرزمینی شرقی و گاهی اطلاعاتی از اقدامات اصلاحگرانه در این سرزمین بود. ادبیات و سرزمینی دور دست که دازای فرهنگ و تمدنی کهنسال بود، برای روزنامه‌نگاران یکنه نیا و به تبع آن، حتماً برای خوانندگانشان جالب بود. سرزمینی که با راه‌های آهن در کشاکش رقابت روس و انگلیس گرفتار آمده بود. جامعه آمریکا اما ناضری به طرف در این نزاع نبود. آمریکایی‌های مقیم ایران، نمادهایی برای حمایت از آزادی‌خواهان ایرانی بودند. باسکرویل، معلم مدرسه آمریکایی تبریز، در کنار مشروطه‌خواهان جان باخت و مورگان شوستر، مستشار مالی، پس از بازگشت به سرود، در اصلاح امور مالی ایران کوشید. شوستر در این راه با آن‌که بیگانه بود، نمادین در اصلاح و استقلال ایرانیان شد. گزارش‌هایی که از این تلاش‌ها در روزنامه‌های ایالات متحده درج می‌شد، می‌توانست افکار عمومی این کشور را با جنبه آزادخواهی ایرانیان در مقابله با روس و انگلیس همراه سازد. همچنان‌که در نظر ایرانیان را نسبت به آمریکاییان موجب می‌شد.

در مجموع می‌توان گفت آنچه در روزنامه‌های یکنه دنیا درباره ایران عصر قاجاری منتشر می‌شد، نگاهی مثبت و همدلانه بود؛ نگاهی که متقد سیاست‌های بریتانیا در قبال ایران بود و خشونت روس‌ها را در دوره مشروطه تقبیح می‌کرد. بر مبنای این نگاه، قحطی دوره جنگ جهانی اول در سطور مطبوعات آمریکا جایگاهی ویژه داشت.

اخبار، گزارش‌ها، مقالات و مصاحبه‌های مطبوعات ایالات متحده در فاصله زمانی ۱۸۴۸ تا ۱۹۲۶ تصویری از نگاه آمریکایی به جامعه ایرانی است. بخشی از این نگاه حاصل گفته‌های ایرانیانی است که به آمریکا سفر کرده یا در آنجا مقیم شده بودند. البته ناگفته پیداست که این افراد از رده رجال یا طبقات بالای اجتماع بوده و تمامی جامعه ایران را نمایندگی نمی‌کرده‌اند. با این همه، آنچه از بیان این افراد مستفاد می‌شود، آن است که جامعه نخبگی ایران به آمریکا همچون یک فرصت می‌نگریسته است؛ فرصت رهاشدن از نظام قدیم الملل در حوزه‌های سیاست، اقتصاد و فرهنگ.

بخشی از این نگاه هم به روایت آمریکاییانی است که به ایران سفر کرده و خاطراتی شیرین از سفر خود داشتند. البته این نگاه بخشی از آمریکاییانی است که از رسانه‌های غربی برای رساندن سخن و پیامشان بهره می‌بردند، و رنه سفرنامه‌نویسان آمریکایی با نگاهی جزئی‌تر و گاه با توصیف بیشتر به جامعه ایران نگریسته‌اند. نگاه روزنامه‌نگاران انگلیسی بیشتر آمیخته به سیاست و همراه با تحلیل است. کتاب حاضر تصویری از نگاه آمریکایی به جامعه ایرانی است؛ تصویری که قطعات گوناگون و گوناگون نامت‌رنگ از روزنامه‌ها و مجلات مختلف آمریکایی دارد. این قطعات اما در کنار هم و با چشمتاریخی، روایتی جالب از گذشته روابط ایران و آمریکا دارند.

چینش این روایات که کتاب پیش رو را فراهم آورده، حاصل تلاش علیرضا ساعتچیان است. او با جستجو در آرشیو مطبوعات و کتابخانه کنگره آمریکا و گزینش مطالب مربوط به ایران عصر قاجار، ترجمه آن‌ها را انجام داده است. درواقع او فراتر از یک مترجم به تتبع دست یازیده است. این امر را می‌توان از توضیحات، اسناد و تصاویر کتاب دریافت. امید که این تلاش برای دوره‌های بعد که روابط ایران و آمریکا توسعه بیشتری یافته، ادامه یابد و بتواند برای محققان و علاقه‌مندان راهگشا باشد.